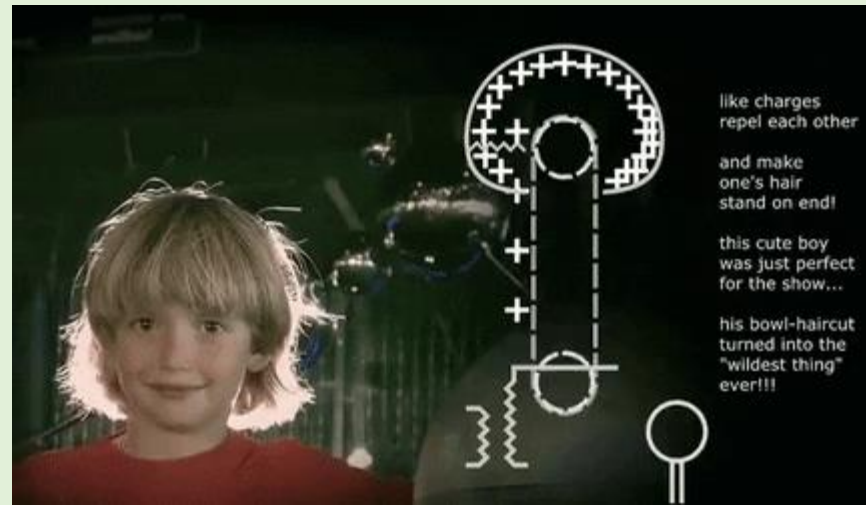

Elektrosztatika

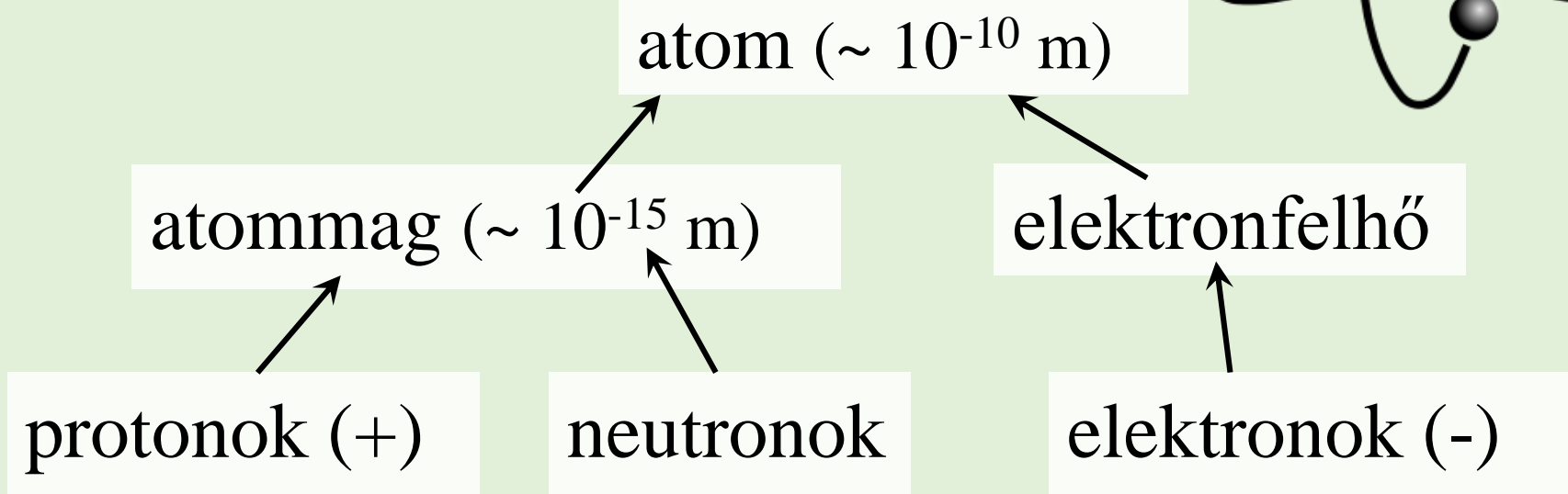
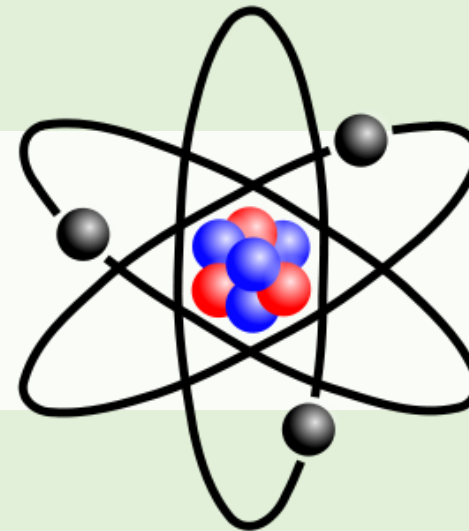

Alapfogalmakat tartalmazó diák

Összefoglalás

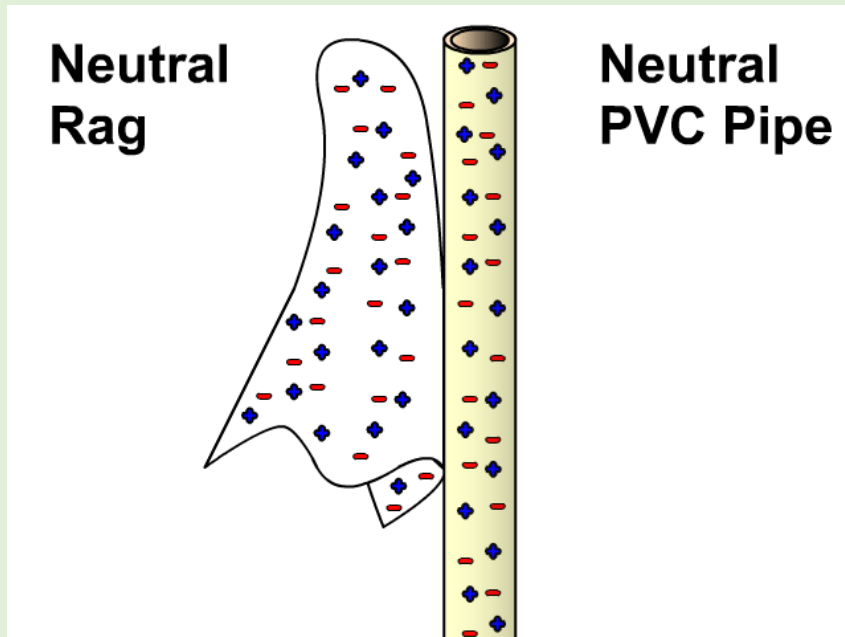
Atomok felépítése

- Anyag alaptulajdonsága
- Anyag: atomokból áll

Az atomok pozitív protonokból és semleges neutronokból álló atommagot és negatív elektronokból álló „elektronfelhőt tartalmaznak”

Dörzselektromosság

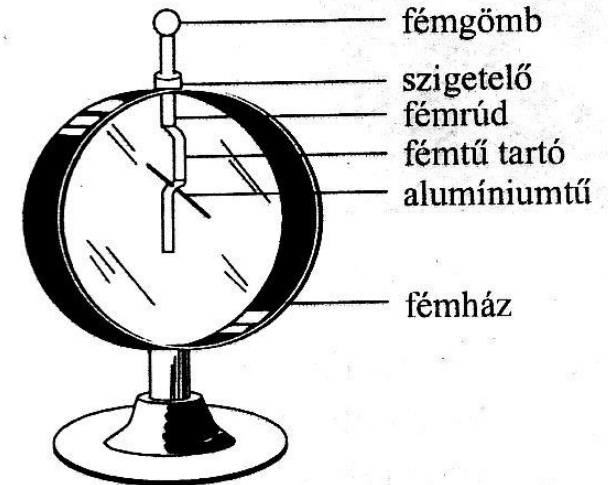
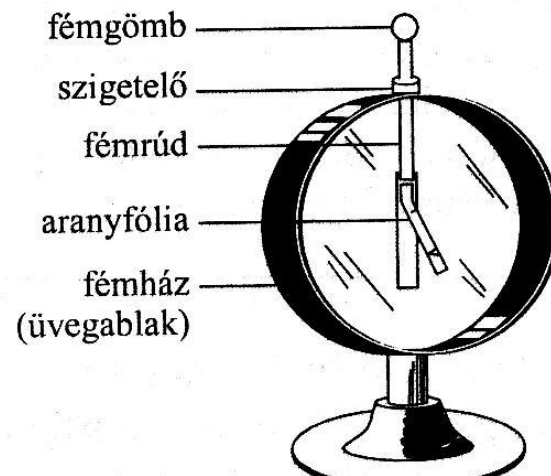
Dörzsölés hatására töltések kerülnek át egyik testről a másikra.

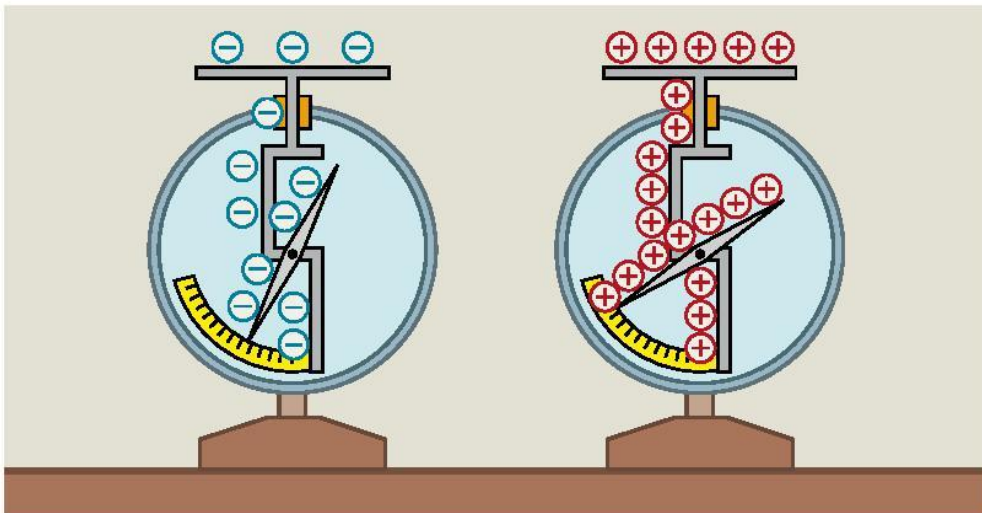
Öltözködés közben a hajunk és a pulóver ellentétes elektromos állapotú lesz.

Elektroszkóp

Elektromos töltés jelenlétének kimutatása

b.

+ és - töltések

bőrrel dörzsölt üveg: + (**pozitív** töltések)

gyapjúval dörzsölt borostyánkő: - (**negatív** töltések)

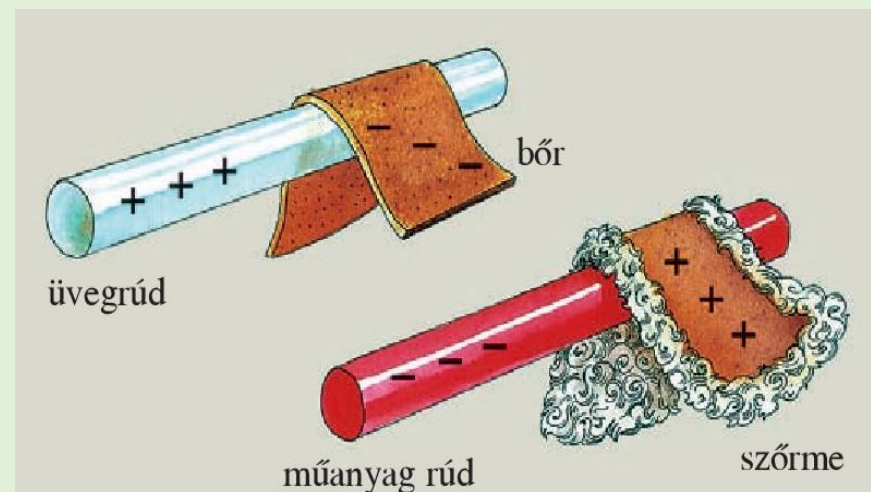
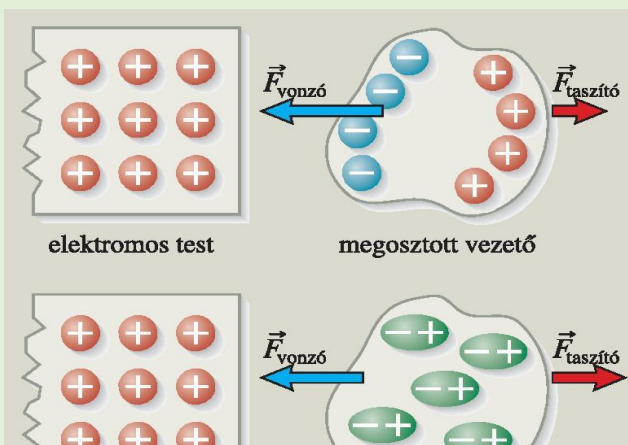
Elektromos töltés jele: Q vagy q

Egynemű töltések: **taszítás**

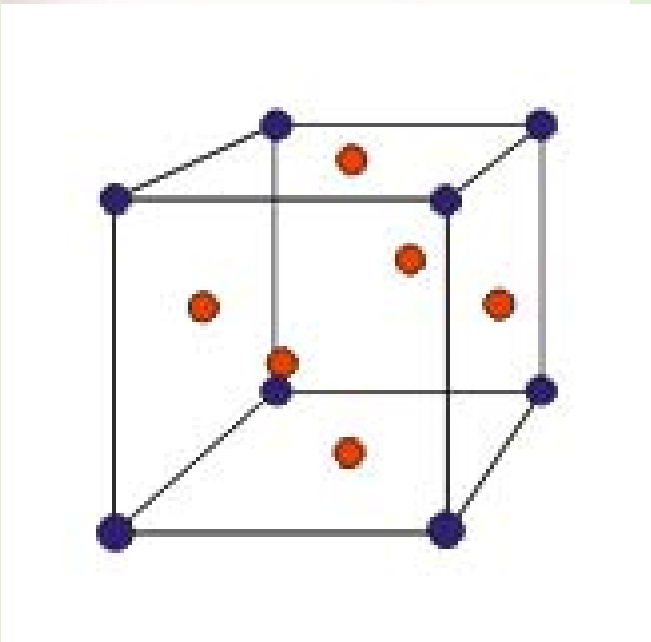
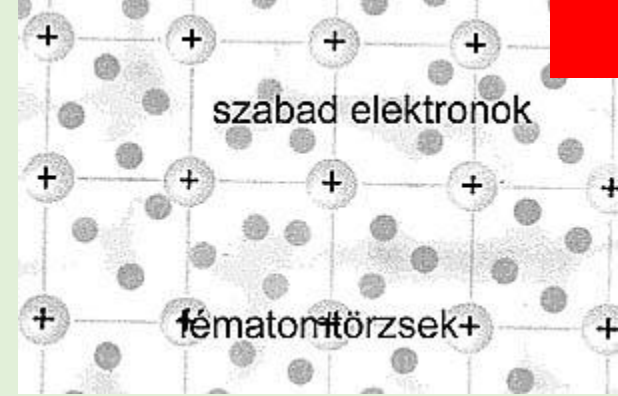
Különnemű töltések: **vonzás**

Töltés közelében lévő testben: **megosztás (vezetők), polarizáció (szigetelők)**

Dörzsölés: különmemű töltések **szétválasztása és egyesek eltávolítása**
(A dörzsölés során létrejövő érintkezés a töltések **átmehetnek egyik testről a másikra**)

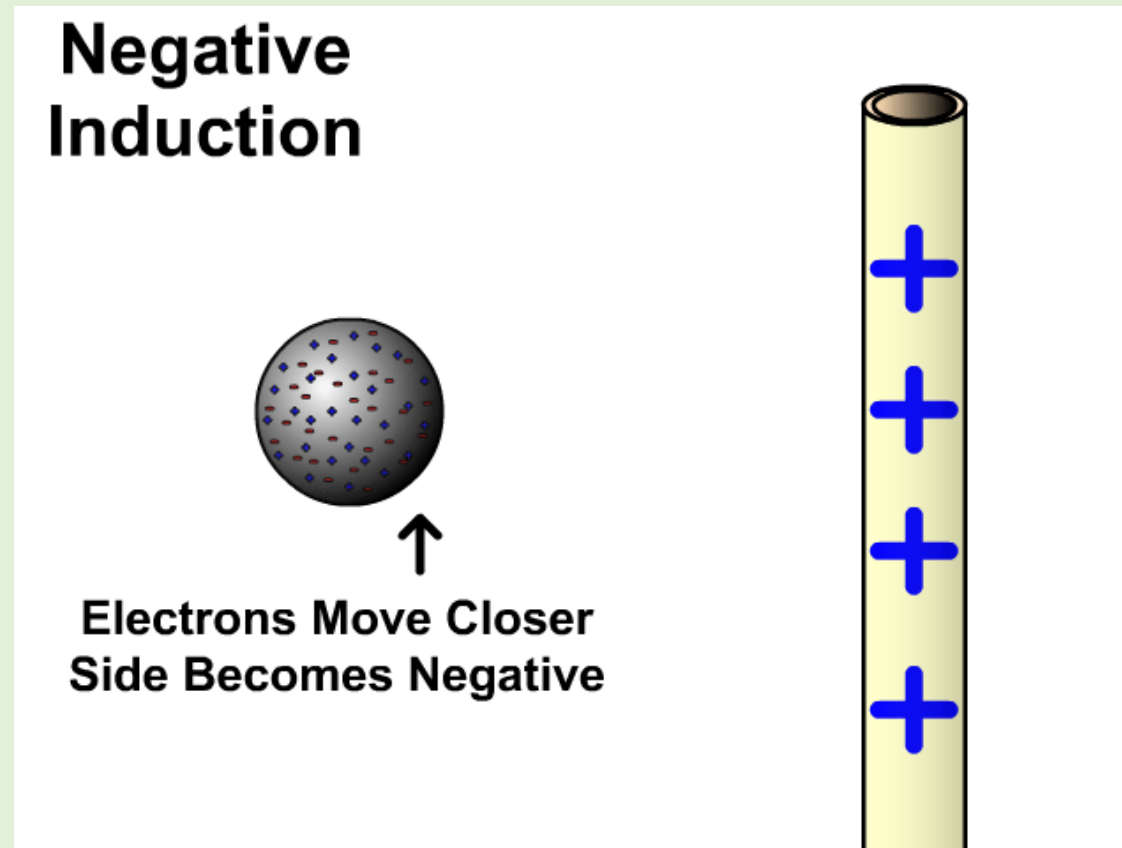

Vezetők

- A **fémekben** elmozdulásra képes szabad elektronok és helyhez kötött pozitív ionok vannak.
- Az elektromos állapot gyorsan terjed (a töltéshordozók egy része könnyen mozog).
- Jó vezetők: fémek, szén, emberi test, föld, sók vizes oldatai ...

Elektromos megosztás (influenca) fémekben

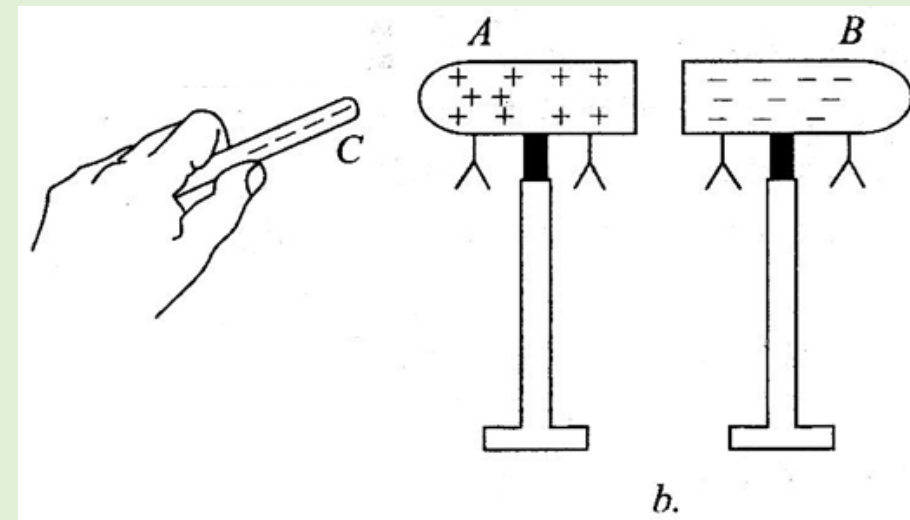
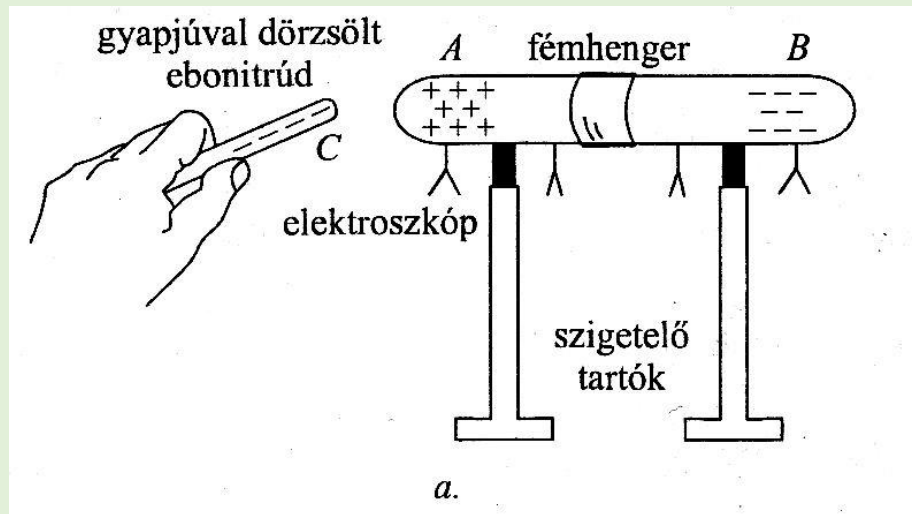
Amikor a fémgömbök felé töltött testekkel közelítünk az elektronok a vezetőben elmozdulnak, a pozitív töltések nem mozdulnak.

Elektromos megosztás (influenca) fémekben

Elektromos megosztás (influenca)

→ indukált töltés

Töltések a vezetõn

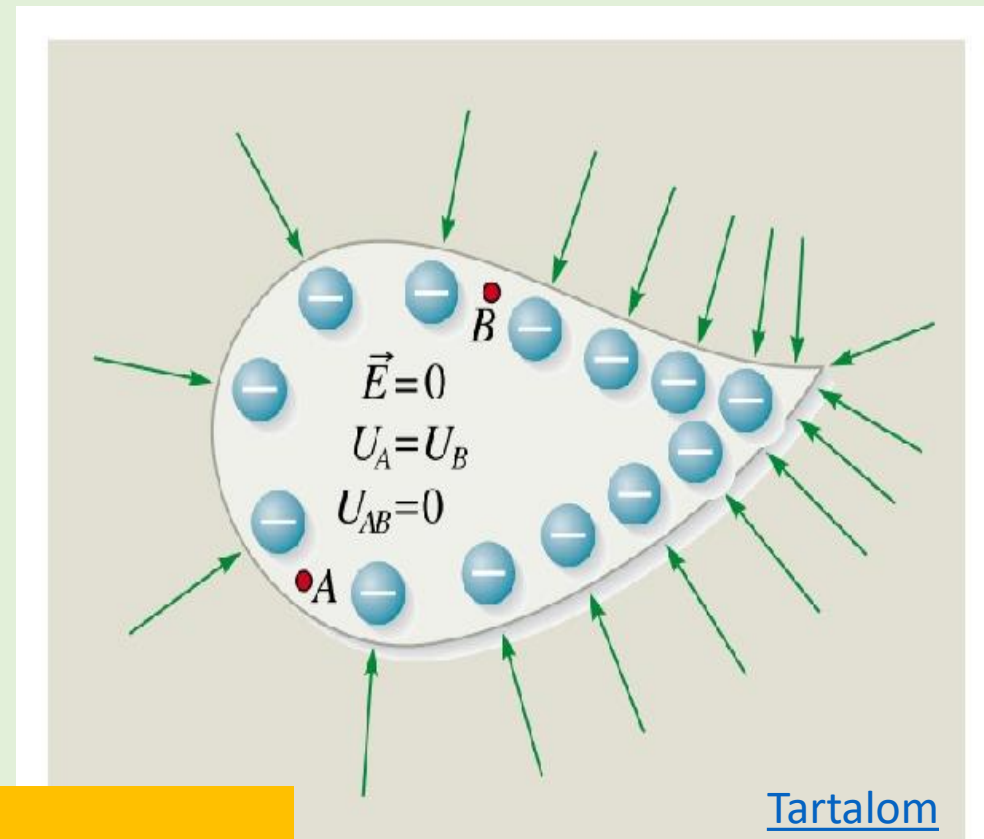
A vezetõre vitt többlettöltések a taszítás miatt mindig a vezetõ külsõ felületén helyezkednek el.

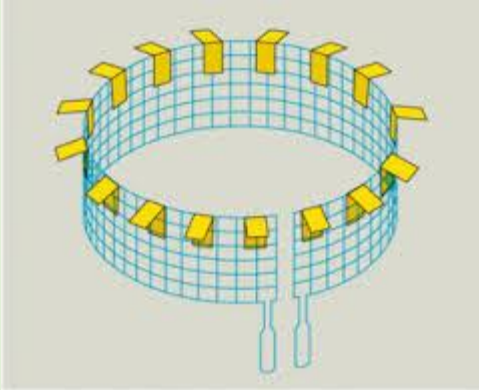
A legnagyobb töltéssûrûség a csúcsokon alakul ki. Sztatikus elektromos állapotban a vezetõ belsejében a térerõsség zérus.

A vezetõfelülettel körülvett térrész elektromosan árnyékolt.

Sztatikus állapotban az erõvonalak csak a vezetõ felületére merõleges helyzetûek lehetnek.

Nyugalmi elektromos állapotban a vezetõ pontjai között nincsen feszültség.

Faraday-kalitka

1791-1867

- A **Faraday-kalitka** az elektromágneses hatás kiküszöbölésére szolgáló, **fémhálóval körülvett térrész, amelybe** a fémháló védőhatása folytán a külső elektromos erőtér nem hatol be („árnyékolás”).
- Ezzel magyarázható például az is, hogy a vasbeton szerkezetből készült épületekben legtöbbször nincs elég térerő a mobiltelefonok működéséhez.

Szigetelők

A szigetelők olyan anyagok, amelyekben **nincsenek szabad töltéshordozók** és így bennük nincs szabad töltésáramlás.

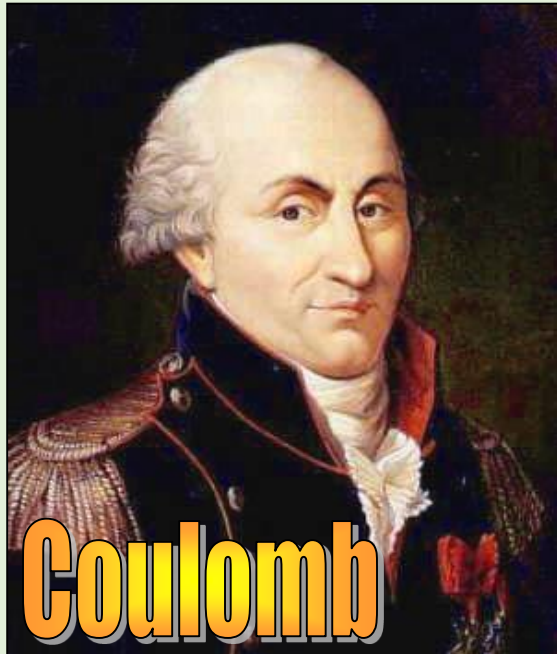
Ha egy szigetelőt dörzsöléssel feltöltünk, **csak a dörzsölt terület válik elektromosan töltötté**. A töltés nem terjed át az anyag más részeire.

Jó szigetelők: borostyánkő, kvarc, üveg, sok olaj, levegő(?) ...

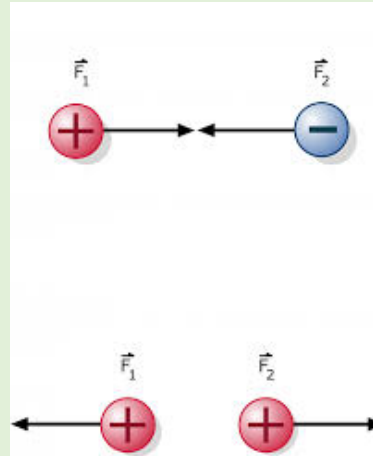

Coulomb törvénye

A Coulomb-törvény két pontszerű test közötti elektrosztatikus erőt írja le.

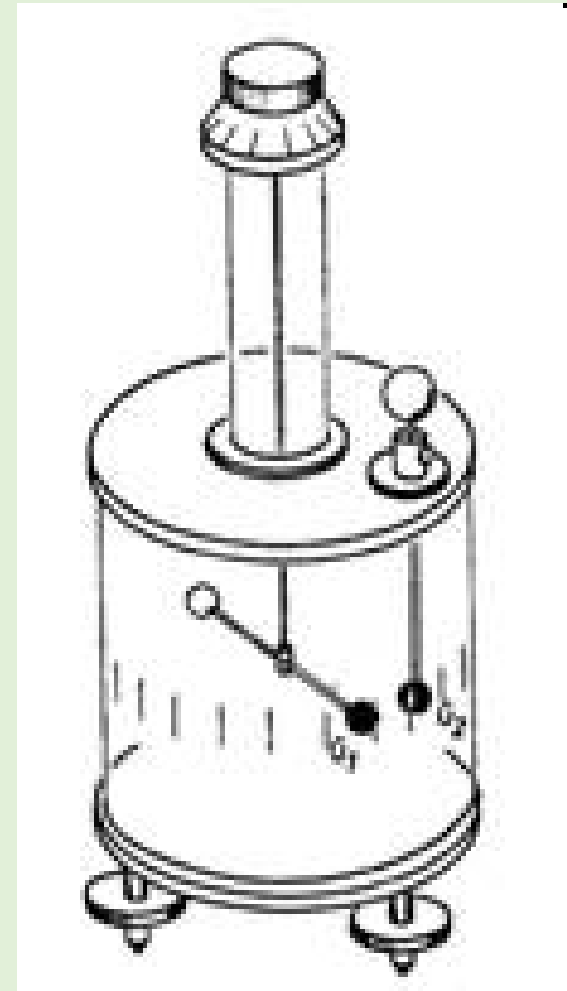

$k = ?$

$$F = k \cdot \frac{Q_1 \cdot Q_2}{r^2}$$

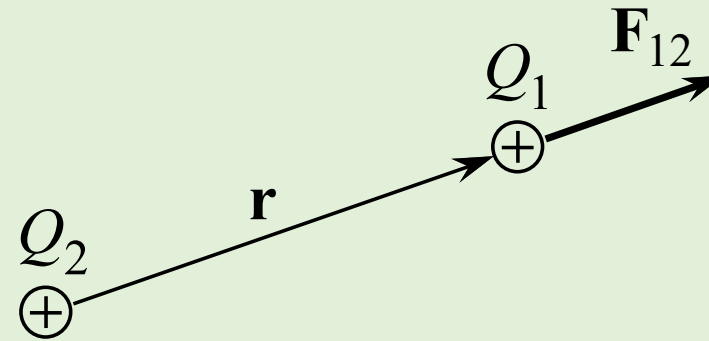
Két elektromosan töltött test között fellépő erő egyenesen arányos a két töltésmennyiség szorzatával, és fordítottan arányos a köztük lévő távolság négyzetével.

Elektromos töltés mértékegysége

A **k arányossági tényező** megállapításához definiálni kellett az egységnyi töltésmennyiséget. A töltés SI-mértékegysége a *coulomb* nevet kapta. Jele: C.

$$k = 9 \cdot 10^9 \frac{N \cdot m^2}{C^2}$$

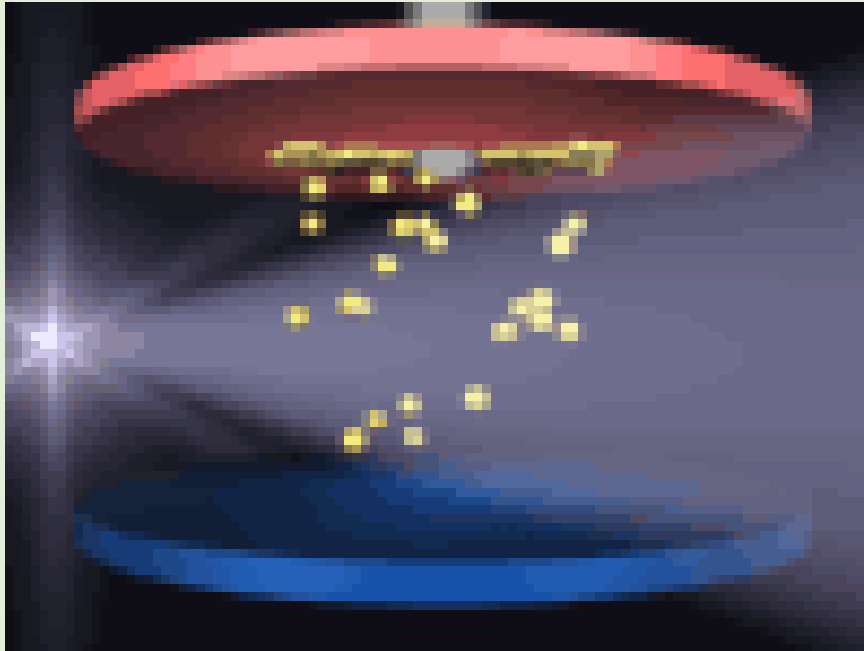

Az **1 C pontszerű töltés** a vele egyenlő nagyságú pontszerű töltésre 1 m távolságból légtüres térben $9 \cdot 10^9$ newton erőt fejt ki.

1 C igen nagy töltés.

Azaz két pontszerű 1 C töltés egymástól 1 méter távolságra akkora erővel hat egymásra amekkora erővel meg tudnánk emelni egy 900 000 000 kg tömegű testet.

Millikan kísérlet (1911)

Elektromosan töltött olajcseppeket juttattak kondenzátor lemezek közé. Így vizsgálták a cseppek töltését.

Millikan méréseinek eredménye:

Minden csepp töltése egy úgynevezett „elemi töltésnek” az egész számú többszöröse volt!

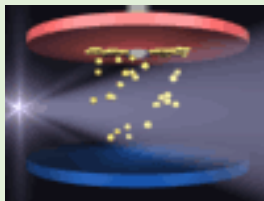
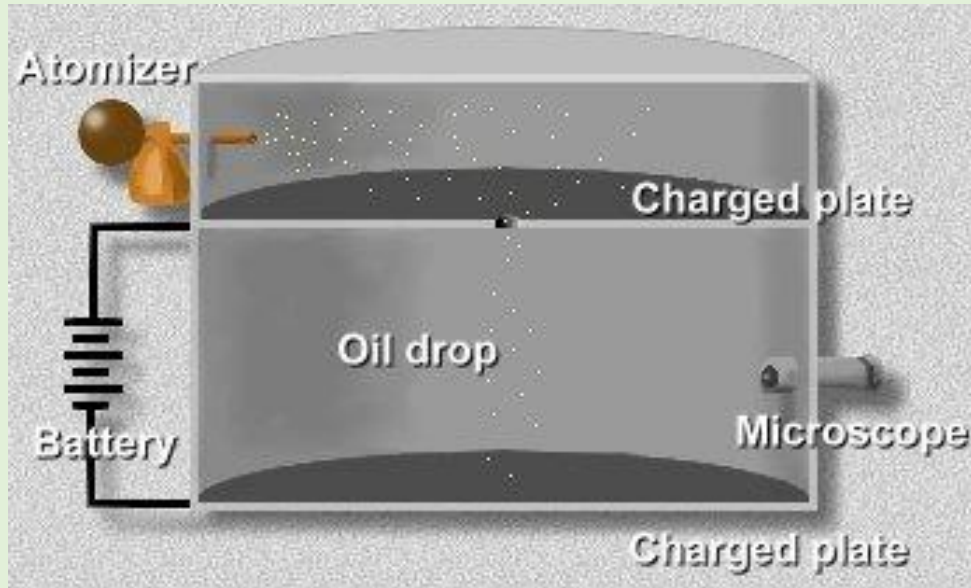

Robert Andrews Millikan

1868-1953

Nobel-díj 1923-ban

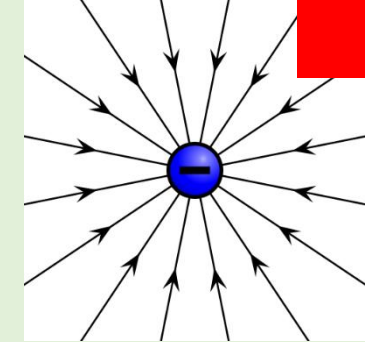
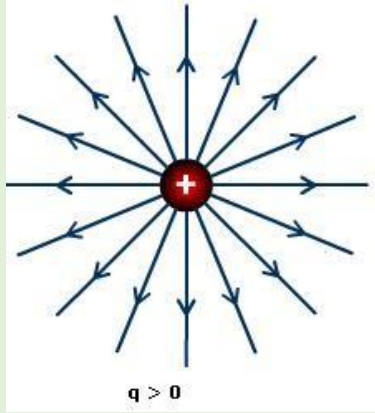
Elemi töltés

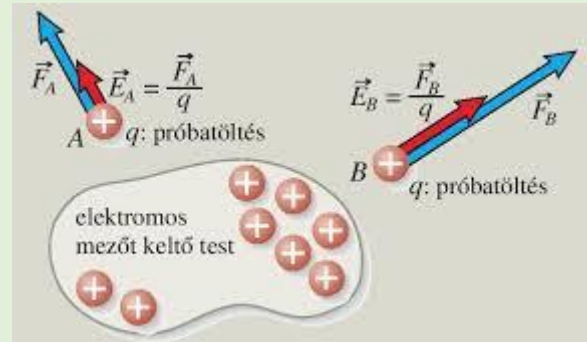
$$q \cdot E = m \cdot g$$
$$q = \frac{m \cdot g}{E}$$

Az elektron töltése az elektromos töltés legkisebb adagja, az úgynevezett **elemi töltés**: $e = -1,6 \cdot 10^{-19} \text{ C}$.

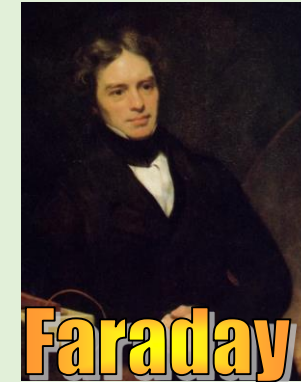
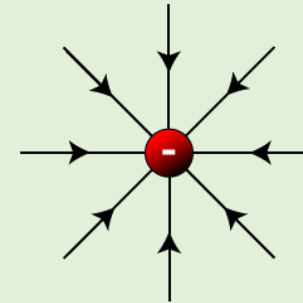
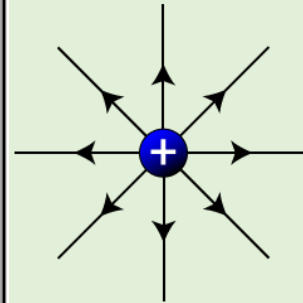
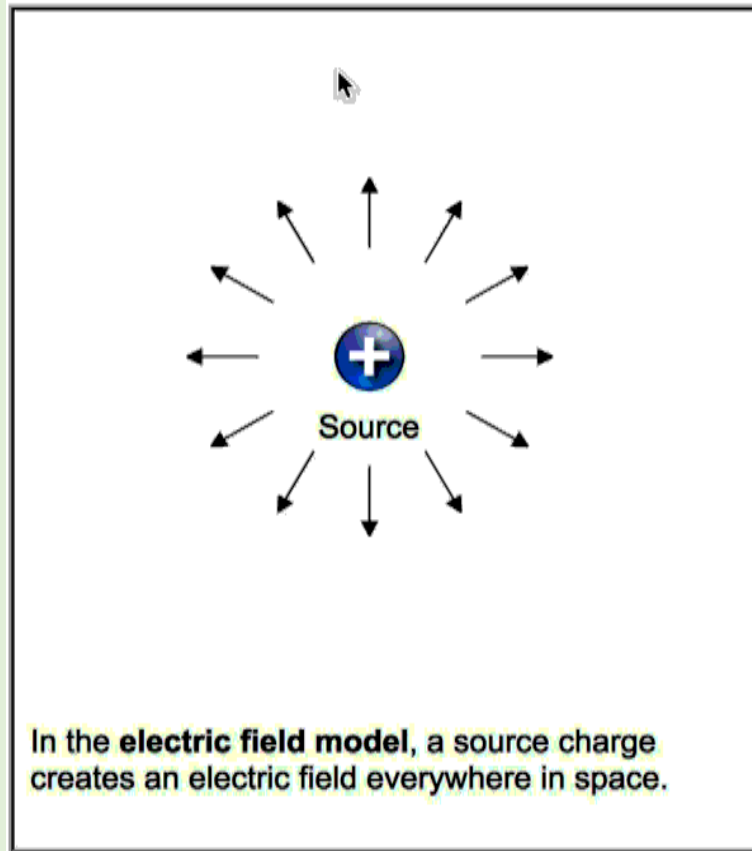
Elektromos térerősség

Elektromos mező erősségének meghatározása

Az elektromos töltések módosítják a teret.

Elektromos mező

A töltések maguk körül **elektromos mezőt** hoznak létre.

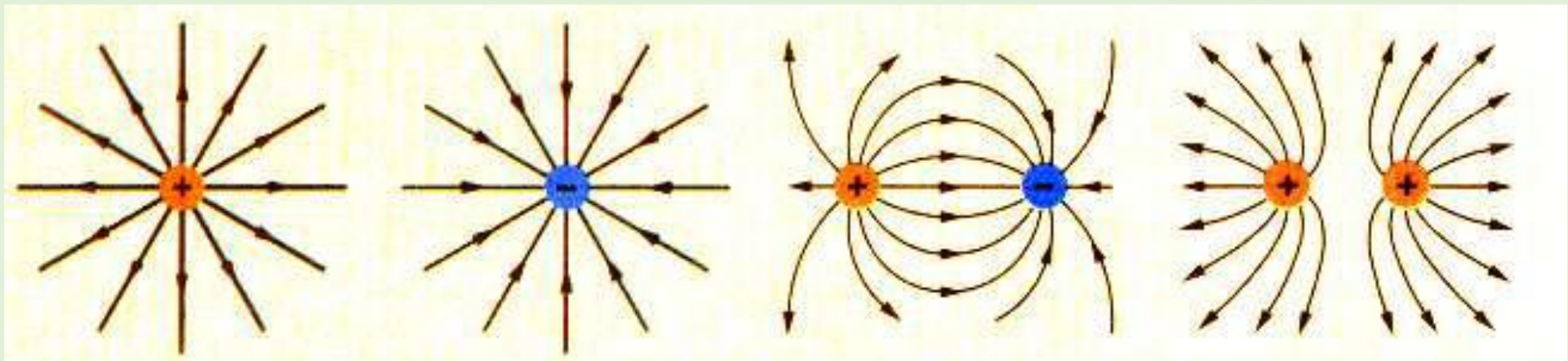
Az elektromos kölcsönhatáshoz nem kell a testeknek közvetlenül érintkezniük.

Akkor is létrejön, ha légüres térben végezzük el a kísérletet.

A **mezőt** először Faraday vizsgálta, tudjuk, hogy ez a mező nem atomi felépítésű, **egy bele helyezett próbatöltés segítségével lehet vizsgálni** a próbatöltésre ható erőt. Ott erősebb a mező, ahol a próbatöltésre nagyobb erő hat.

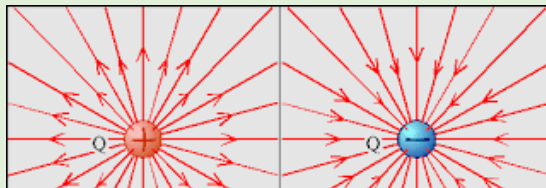
Elektromos erővonalak tulajdonságai

- A pozitív töltés esetén a töltésből indulnak az erővonalak, negatív töltés esetén a töltés felé mutatnak az erővonalak
- Kettő vagy több töltés által létrehozott térben „elhajlanak” az erővonalak

Ponttöltés elektromos tere.

A nagyobb töltést sűrűbb erővonalakkal szemléltetjük.

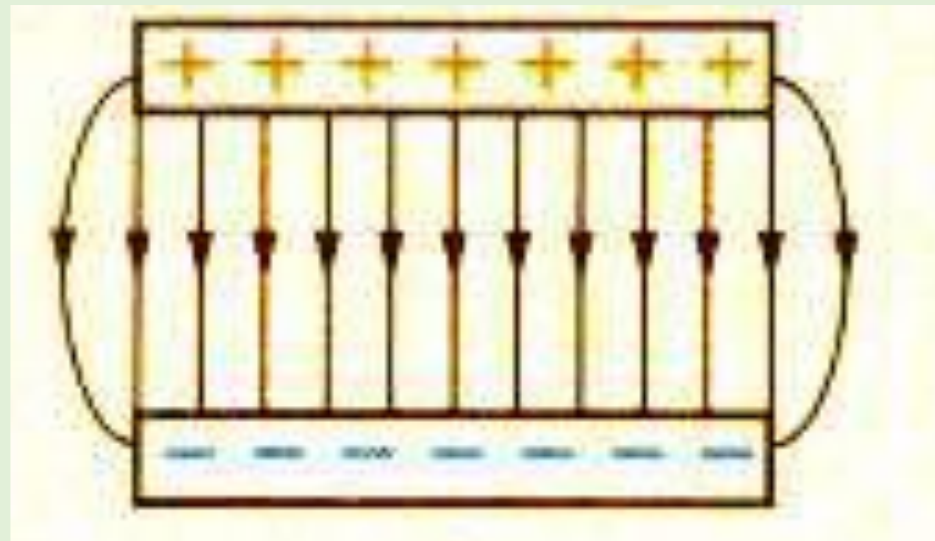

Egyforma nagyságú, ellentétes előjelű és azonos előjelű töltések elektromos tere.

Homogén elektromos mező

A homogén elektromos mezőről akkor beszélünk, ha a mező minden pontjában ugyanolyan nagyságú és irányú a térerősség.

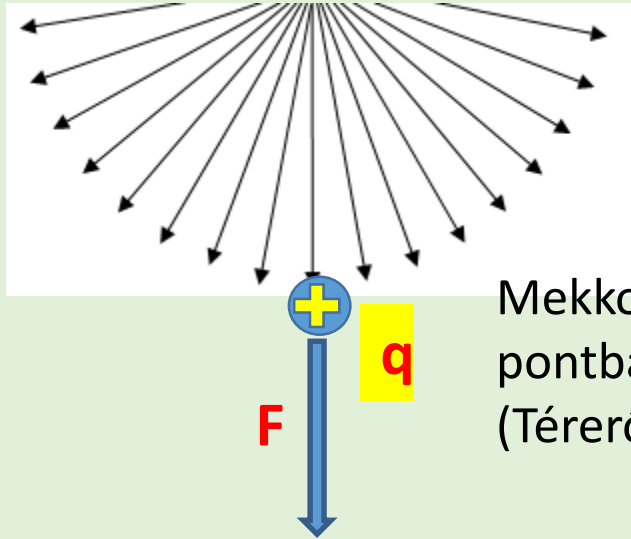
Mivel a homogén mezőben a térerősség vektor mindenhol ugyanakkora, ezért a homogén mező erővonalai párhuzamosak és az erővonalak sűrűsége mindenhol ugyanakkora.

Homogén elektromos mező

Az elektromos térerősség

Legtöbbször nem ismerjük a tér forrását,
csak az elektromos teret érzékeljük.

Mekkora ebben a
pontban a térerősség?
(Térerősség jele: E)

A térerősség ebben a pontban az
egységnyi pozitív töltésre ható
erő.

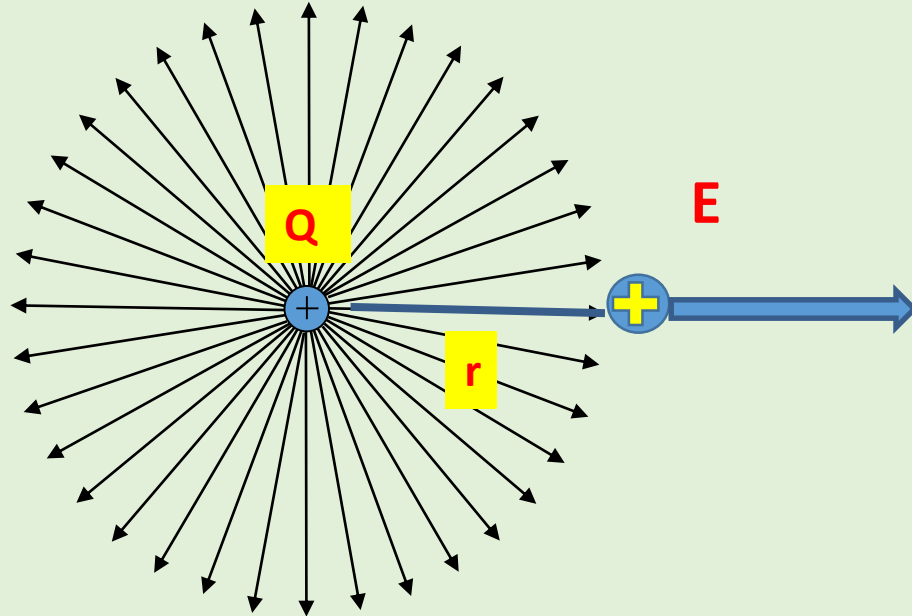
Meghatározása: a q próbatöltésre
töltésre ható **erő osztva a töltés
nagyságával**. (Egységnyitöltésre
ható erő)

$$\text{Kiszámítása: } E = \frac{F}{q} \quad \text{Mértékegysége: } \frac{\text{N}}{\text{C}}$$

q : próbatöltés, amellyel érzékeljük, vizsgáljuk a teret
 F : a próbatöltésre ható erő

Elektromos térerősség

a teret létrehozó Q töltéstől r távolságra

Ismerjük a tér forrását!

Mekkora a térerősség a teret létrehozó Q töltéstől r távolságban?
 $E=?$

Számítás:

$$E = k \cdot \frac{Q}{r^2}$$

Q : a teret létrehozó töltés
 r : a Q töltéstől mért távolság
 E : a térerősség Q -tól r távolságban

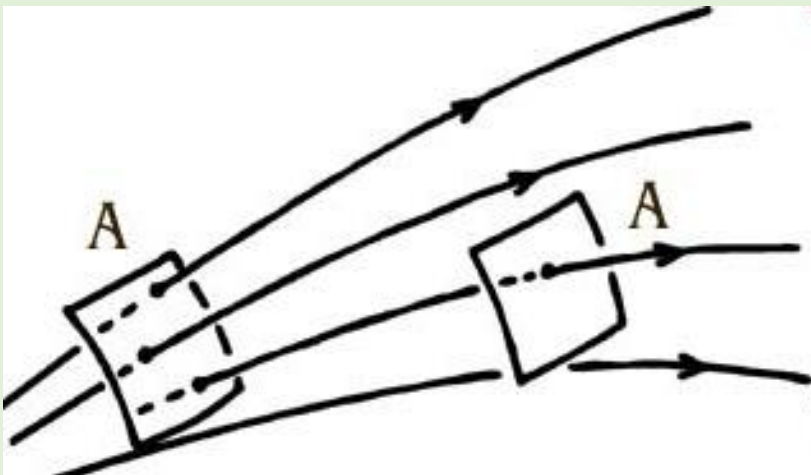
A **térerősség vektormennyiség**. Irányának (megállapodás szerint) a pozitív próbatöltésre ható erőt tekintjük.

A nyugvó töltések által keltett elektromos mező a helytől függ, az időtől nem, ezért elektrosztatikus mezőnek nevezzük.

A fluxus fogalma

Az egy felületen áthaladó összes erővonal száma a felület elektromos fluxusának számértékét adja.

$$\text{Jele: } \Psi \text{ (pszí)} \quad \text{Mértékegysége: } \frac{\text{N}}{\text{C}} \cdot \text{m}^2$$

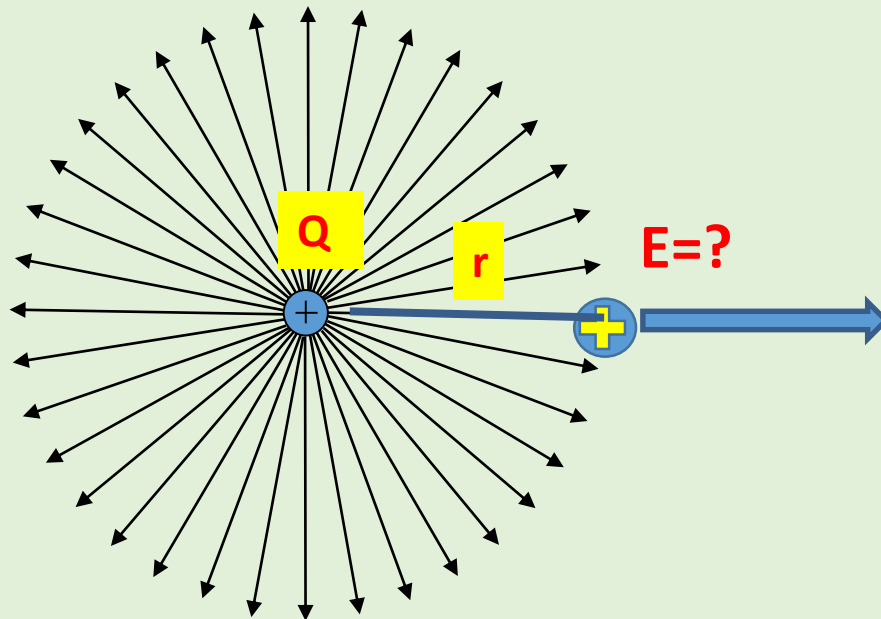

A térerősség irányára
merőleges **A** nagyságú
felület fluxusa: $\Psi = E \cdot A$

A térerősség számítása. Összehasonlítás

Ismerjük a tér forrását!

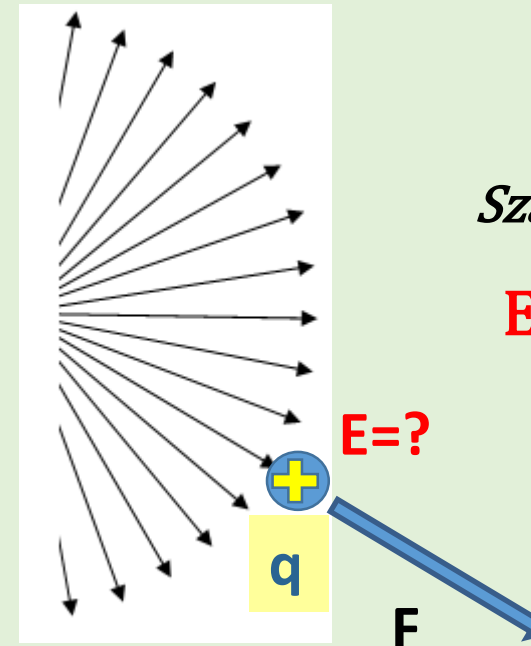
Térerősség a forrástól r távolságra:

Számítás:

$$E = k \cdot \frac{Q}{r^2}$$

Nem feltétlen ismerjük a tér forrását, csak azt tudjuk, hogy elektromos tér van jelen.

Számítás:

$$E = \frac{F}{q}$$